

Гранюк В. І., здобувач вищої освіти ННІ № 1 факультету № 2 НАВС;
Науковий керівник: Мироненко В. П., професор кафедри цивільного права і процесу НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

"Людський геній є джерелом усіх витворів мистецтва та винаходів. Ці витвори є гарантією життя, гідного людини. Обов'язок держави - забезпечити надійну охорону всіх видів мистецтв і винаходів" - такий напис зроблено на куполі штаб-квартири Всесвітньої організації інтелектуальної власності у Женеві.

Досвід країн із розвинутою економікою підтверджує, що інтелектуальна діяльність, новаторство та креативність технічних рішень здебільшого визначають стратегію і тактику стрімкого й комплексного розвитку держави, високий технічний рівень виробництва, інтеграцію наукової, технологічної складової промисловості. Культура, науково-технічний рівень виробництва, ефективність економіки, соціально-економічний прогрес в цілому і врешті-решт добробут суспільства значною мірою залежать від рівня й ефективності творчої діяльності в цьому суспільстві. Творча інтелектуальна діяльність є однією з рушійних сил розвитку цивілізації. Людина за своєю природою схильна до творчості, вона завжди в пошуку кращих умов життя, засобів його поліпшення, своєї безпеки тощо. Проте в силу тих або інших причин рівень творчої діяльності в різних

країнах неоднаковий. Конституція України проголошує, що громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості. Держава гарантує надання захисту інтелектуальній власності, авторських прав громадян, їх моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Держава гарантує, але, нажаль, ці гарантії мало чим підкріплені. В нашій країні процвітає піратство і існуюча законодавча база малоефективна для боротьби з ним. Це буде тривати доти, поки наша економіка спроможеться на те, щоб утримувати наше суспільство на рівні достатку необхідного для спокійного життя.

Сьогодні причина більшості порушень прав інтелектуальної власності має економічний характер і лежить у монополії цього права. Тільки монополіст - правоволоділець має абсолютні права на конкретний об'єкт інтелектуальної власності, володіє правом на використання такого об'єкта, має можливість монополювати встановлювати завищені ціни не лише на об'єкт інтелектуальної власності, а й на товар, в якому втілений такий об'єкт. Порушники прав інтелектуальної власності, здійснюючи продаж контрафактних товарів, намагаються отримати більші прибутки внаслідок проведення демпінгової цінової політики. Так, зменшуючи ціну на контрафактну продукцію і збільшуючи обсяги виробництва, вони можуть отримувати додаткові доходи, у той час, як правовласники такої можливості не мають. Саме тому заходи цивільної, адміністративної і кримінальної юридичної відповідальності не можуть дати позитивних наслідків без врахування дії економічних законів. Тому інтелектуальна власність може виступати не тільки двигуном, а й певним гальмом для суспільного розвитку. Підтвердженням цього є те, що інтелектуальна власність, починаючи з продуктів харчування, ліків, технічних засобів, технологіями та Інтернет впливає на розвиток суспільства. А права інтелектуальної власності по суті тільки забезпечують децентралізовану систему інновацій у науці та культурі. Тому законодавство у сфері інтелектуальної власності повинно мати комплексний характер для регулювання режиму того чи іншого об'єкта інтелектуальної власності. Для цього, як правило, включаючи

положення цивільного, фінансового, адміністративного, конституційного, процесуального законодавства тощо. У свою чергу, право інтелектуальної власності в цілому і кожен із його об'єктів зокрема мають той чи інший зв'язок з різними галузями права, здійснюючи одне на одне певний взаємний вплив [1, с. 2].

Можна констатувати той факт, що цільної взаємоузгодженої системи норм спрямованих на захист права інтелектуальної власності чинне законодавство України не містить. Істотним недоліком системи захисту інтелектуальної власності є також її занадто низька ефективність. Порушники права інтелектуальної власності не дуже бояться застосування до них встановлених чинним законодавством санкцій. Інколи доходи від неправомірного використання чужого твору чи об'єкта промислової власності перевищують встановлені санкції в сотні раз і, як кажуть, з лихвою перебивають понесені витрати. Потрібна більш жорстка система захисту прав інтелектуальної власності, застосування якої має назавжди відбити у порушника бажання використати неправомірно твір чи об'єкт промислової власності. Недоліками існуючої системи захисту права інтелектуальної власності є також відсутність спеціалізованих судів і суддів, що зумовлює досить тривалі строки розгляду навіть не дуже складних справ з приводу порушення права інтелектуальної власності. Ще однією причиною недостатньої ефективності захисту права інтелектуальної власності є численні можливості уникнути відповідальності порушника за невиконання уже прийнятого судом рішення по справі на користь позивача, що дає йому можливість зволікати з виконанням довгі роки [2, с. 1].

Сьогодні в Україні система правової охорони інтелектуальної власності перебуває у стадії завершення формування, основи регулювання якої були закладені в 90-х роках ХХ століття. З часом виявилися серйозні проблеми та недоліки її функціонування, що істотно позначилося на розвитку національного наукового і творчого потенціалу. Це чинило перешкоди становленню нової інноваційної моделі розвитку наукової сфери національної системи освіти та ускладнювало правові відносини на світових освітніх ринках інтелектуальних освітніх продуктів. Без ефективного та

невідкладного розв'язання цих проблем перспективи соціально - економічного розвитку України, її національної та інтелектуальної безпеки, а також входження у світове освітнє співтовариство як інтелектуально та економічно розвинутої держави можуть бути поставлені під сумнів. У цьому контексті на етапі становлення національної законодавчої системи охорони авторського права, доцільно звернутися до досвіду США - країни, яка пройшла цей шлях, поставши перед світом економічним лідером. Так здійснення ексклюзивних прав у цій країні обмежується положеннями Конституції та певних статутів. Доктрина «добросовісного» використання розвивалася у США потягом століть. Ця доктрина має в основі переконання, що не будь-яке відтворення твору має бути заборонено, особливо у таких сферах, як інформація, освіта та наука. «Добросовісне» використання є привілеєм осіб, які не наділені авторським правом на твір, використовувати цей твір належним чином без дозволу особи, яка має авторське право на нього. Доктрина була сформульована судовою практикою і сьогодні закріплена в Акті про авторське право [3, ст. 6].

Однією з основних проблем є так зване піратство в галузі програмного забезпечення. За даними Асоціації виробників програмного забезпечення, рівень піратства програмного забезпечення на персональних комп'ютерах в Україні у 2015 році зріс до 84% у порівнянні з 2014 роком. За цим показником вона посіла 15 місце серед 110 країн світу, що приймали участь у дослідженні При цьому в половині з охоплених дослідженням країн рівень піратства знизився, і лише в 15% - зріс. Комп'ютерне піратство впливає не тільки на доходи компаній у цій сфері. Результати опублікованого у січні 2008 року дослідження IDC показали, що зниження рівня піратства може створити сотні тисяч робочих місць, а також ефект для економічного розвитку, який вимірюється у мільярдах доларів і супроводжується зростанням податкових надходжень, що можуть бути спрямовані на фінансування бюджетних програм і служб на місцевому рівні. Визначено, що зниження рівня комп'ютерного піратства в Україні на 10% дозволить створити 2,6 тис. нових робочих місць, збільшити надходження у вигляді

податкових зборів до держбюджету на 69 млн. дол. США [4, с. 2].

Утвердження інноваційної моделі економічного зростання та інтеграція України в європейське співтовариство потребують суттєвого піднесення ролі та значення національного інтелектуального капіталу, активізації процесів входження держави у міжнародні структури, які регулюють відносини інтелектуальної власності, здобуття членства у Світовій організації торгівлі, забезпечення участі в Угоді про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності тощо.

Отже, можна сказати, що на сьогодні в Україні зроблено важливі кроки на шляху формування та розвитку інституту інтелектуальної власності, створення відповідного законодавчого поля, гармонізованого з міжнародними вимогами. У ст. 41 Конституції України проголошується право кожного громадянина "володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності". Водночас ст. 54 Конституції України гарантує захист не лише моральних, а й матеріальних інтересів авторів, проголошуючи, що ніхто не може використовувати або розповсюджувати твори без згоди автора, за винятком випадків, установлених законом. Фіксація права інтелектуальної власності в Конституції України означає, що держава бере на себе зобов'язання забезпечити своїм громадянам ефективний захист цього права, підтримку та охорону будь-яких видів творчої інтелектуальної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бошицький Ю.Л. Інтелектуальна власність в сучасній Україні - актуальні питання модернізації та правового регулювання, 2013 р.

2. Підопригора О.А., Бутнік-Сіверський О.Б., Дроб'язко В.С., Крайнев П.П., Мельник О.М., Підопригора О.О., Притика Д.М., Святоцький О.Д. «Право інтелектуальної власності, 2002 р. / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://textbooks.net.ua/content/category/30/44/36/>

3. Ісаєнко О. Захист результатів інтелектуальної діяльності науково - педагогічних працівників: правовий аспект». 2013р.

4. Тимошенко Ю.Г. Особливості захисту прав інтелектуальної власності в сучасних умовах», 2010 р. / [Електронний ресурс]. - Режим доступу:http://www.nbu.gov.ua/oldJm/Soc_Gum/Bi/2010_4_1/115-119.pdf